

RADNA STUDIJA BROJ 1

Podgorica, septembar 2011.godine

Odsjek statistike spoljne trgovine

PREDGOVOR

Zavod za statistiku Crne Gore – MONSTAT, radnom studijom „Mirror analiza spoljnotrgovinske razmjene Crne Gore“, pokreće posebnu ediciju u svojoj izdavačkoj djelatnosti, pod nazivom „Radne studije“. Cilj edicije, je da podatke do kojih dolazimo istraživanjima, učinimo dostupnim korisnicima, a kroz analizu, i ukazivanje problema koji mogu biti predmet daljeg naučno-istraživačkog rada.

Jedna od najčešće korišćenih statistika, u procesu međunarodnih integracija, a koji je u ovom trenutku vrlo aktuelan za Crnu Goru, jeste statistika robne razmjene sa inostranstvom. Zbog same važnosti koju ima, veoma je značajno da podaci budu pouzdani, tačni i kvalitetni. Upravo cilj ove radne studije je da upoređivanjem sa podacima statistike spoljne trgovine drugih zemalja, provjerimo pouzdanost i kvalitet podataka statistike spoljne trgovine Crne Gore.

Radna studije, ukazuje na visok stepen kvaliteta podataka spoljne trgovine, dok su razlozi asimetrije između zemalja, metodološki objašnjeni.

DIREKTORICA

mr Gordana Radojević

SADRŽAJ:

1. Uvod.....	5
2. Mirror analiza podataka.....	6
3. Razlozi za asimetrije i odstupanja.....	8
4. Spoljnotrgovinska razmjena Crne Gore sa zemljama Evropske unije i zemljama Zapadnoga Balkana.....	9
5. Mirror analiza sa zemljama članicama Evropske unije.....	11
6. Mirror analiza sa pojedinim zemljama članicama Evropske unije.....	13
7. Mirror analiza sa zemljama Zapadnoga Balkana	17
8. Mirror analiza sa Hrvatskom i Srbijom.....	19
9. Zaključak.....	23

Uvod

Statistika spoljne trgovine ima za zadatak da obrađuje i objavljuje podatke o robnoj razmjeni sa inostranstvom. Posmatrajuću sa aspekta domaće i svjetske privrede pružaju različite informacije, svakako bitne za ekonomiju jedne zemlje. Sa aspekta domaće privrede, oni sadrže informacije o angažovanju, odnosno povećavanju materijalnih resursa po osnovu izvoza, odnosno uvoza robe. Sa aspekta svjetske privrede, ovi podaci govore o učešću naše zemlje u međunarodnoj podjeli rada.

Statistika spoljne trgovine obuhvata svu robu koja potiče iz domaće proizvodnje, odnosno iz unutrašnjeg robnog prometa, uključujući i takozvanu nacionalizovanu robu (robu koja je bila uvezena i ocarinjena, a zatim je u nepromjenenom stanju izvezena na strano tržište kao roba našeg porekla). Izvor podataka za statistiku spoljne trgovine je Jedinstvena carinska isprava o izvozu i uvozu robe. Zavod za statistiku Crne Gore, u saradnji sa Upravom carina Crne Gore preuzima Jedinstvene carinske isprave, pripremljene za automatsku obradu podataka i dalje ih statistički kontroliše i obrađuje shodno međunarodnoj metodologiji.

Prilikom izrade ove publikacije korišćeni su podaci EUROSTAT-a dostupni u Comext bazi podataka na web sajtu EUROSTAT-a. Za izradu Mirror analize izabrane su zemlje članice EU i zemlje Zapadnoga Balkana, s obzirom na njihovo veoma značajno učešće u spoljnotrgovinskoj razmjeni Crne Gore.

Analizom je uočeno da najviše razlike, na strani uvoza, javljaju sa Grčkom, Njemačkom i Francuskom. Dok na strani izvoza nema značajnih odstupanja sa članicama EU. Vršeći analizu sa zemljama Zapadnog Balkana najveće se razlike javljaju sa Srbijom i Hrvatskom, kako na izvoznoj tako i na uvoznoj strani.

ODSJEK SPOLJNE TRGOVINE

Zavod za statistiku Crne Gore, MONSTAT

Mirror analiza podataka

Mirror (uporedna) analiza predstavlja analizu spoljnotrgovinskih podataka između dvije države ili sa grupom zemalja za određeni vremenski period, pruža mogućnost analize podataka po:

1. Carinskim tarifama;
2. Agregatnom nivou sa partner zemljama;
3. Kombinacijom poglavlja i partner zemlje;

Ukoliko se mirror analiza radi na agregatnom nivou uzimaju se vremenska serija od najviše pet godina, ukoliko se radi na detaljnom nivou carinske tarife najviše se koriste dvije godine za poređenje, zbog obimnosti podataka.

Varijable koje se koriste za poređenje su statistička vrijednost, neto masa, količina u dopunskoj jedinici mjere. Najčešće korišćena varijabla za poređenje je statistička vrijednost.

EUROSTAT je definisao formulu koja se primjenjuje prilikom korišćenja mirror analize za indentifikovanje eventualnih odstupanja i asimetrija između podataka dvije zemlje, a to su:

$$\text{Asimetrija} = \text{Mirror vrijednost (P)} - \text{Vrijednost (R)}$$

$$\text{Odstupanje} = \frac{\text{ABS} (\text{Mirror vrijednost (P)} - \text{Vrijednost (R)})}{\text{Mirror vrijednost (P)} + \text{Vrijednost (R)} / 2}$$

gdje je:

- **ABS** predstavlja apsolutnu vrijednost;
- **R** (report country) predstavlja zemlju koja vrši poređenje, zemlja koja inicira mirror analizu;
- **P** (partner country) označava zemlju partnera (grupu zemalja), zemlja sa kojom se vrši poređenje;

Asimetrija predstavlja razliku između mirror vrijednosti, odnosno razliku između vrijednosti zemlje koja inicira mirror analizu i vrijednosti zemlje partnera sa kojom se vrši poređenje.

Odstupanje predstavlja razliku iskazanu u procentima, između vrijednosti zemlje koja inicira mirror analizu i vrijednosti zemlje partnera sa kojom se vrši poređenje.

Odstupanje se mogu kretati između 0% do 200%. Ukoliko je nema odstupanja, znači da nema razlika u podacima između dvije zemlje, što je vrlo rijetka pojava, ukoliko je odstupanje 200% to podrazumijeva da jedna od zemalja nije registrovala spoljnotrgovinski promet.

Prema definisanim pravilima mirror analize postoje tri nivoa odstupanja i to:

➤ **od 0% do 15%.**

Nivo odstupanja od od 0% do 15% smatra se niskim odstupanjem.

➤ **od 15% do 50%.**

Nivo odstupanja od 15% do 50% smatra se srednjim odstupanjem. Odstupanje iznad 30% zahtjeva dodatne analize odstupanja.

➤ **preko 50%.**

Nivo odstupanja preko 50% smatra se visokim odstupanjem, koji ukazuje na nepravilnosti ili vrlo ozbiljne poremećaje u spoljnotrgovinskoj razmjeni.

U mirror analizi uključuju se partner zemlja ili zemlje sa najvećim spoljnotrgovinskim prometom. Vrijednost spoljnotrgovinskog prometa sa niskim učešćem u ukupnom spoljnotrgovinskom prometu nije reprezentativan za analizu.

Razlozi za asimetrije i odstupanja

Postoje brojni slučajevi i razlozi koji dovode do odstupanja i asimetrija između podataka dvije zemlje. Razlozi se mogu podijeliti na metodološke i greške u izvještavanju.

Metodološki razlozi su:

- Statistička vrijednost
- Zemlja partner - da li se uzima zemlja uvoza ili zemlja porijekla na strani uvoza, a na strani izvoza da li se uzima zemlja poslednje destinacije
- Vrijednost robe ispod 1 000 eura ili 1 000 kilograma (council regulation (EC) no 1172/95-consolidated version)

S obzirom da je Crna Gora mala zemlja i mala privreda, postoji izvjestan broj carinskih deklaracija čija vrijednost ne prelazi 1 000 eura ili 1 000 kilograma neto mase, odnosno postoje uvoznici čije carinske deklaracije ne prelaze 1 000 eura ili 1 000 kilograma neto mase. U obradi spoljnotrgovinskih podataka Crne Gore uključuju se carinske deklaracije čiji je iznos ispod 1 000 eura ili 1 000 kilograma neto mase, naravno u skladu sa metodologijom spoljne trgovine.

Obradom podataka za 2009. godinu evidentirao je 5.3% carinskih deklaracija čija vrijednost je ispod 1 000 eura. U poređenju sa EU, gdje se carinske deklaracije ispod 1 000 eura kreću do 3% i ne uključuju se prilikom prikazivanja spoljnotrgovinskog prometa.

U Crnoj Gori broj carinskih deklaracija ispod 1 000 eura je znatno veći i predstavljaju jedan od značajnih razloga za razlike između podataka Crne Gore i EU na strani uvoza.

- Povjerljivost podataka

Povjerljivost podataka predstavlja jedan od razloga za asimetriju među podacima, to podrazumjeva da se pojedine carinske tarife ne prikazuju u publikovanim podacima što dodatno otežava poređenje između zemalja.

- Sistem trgovine

Izbor sistema trgovine prilikom obrade spoljnotrgovinskih podataka, između specijalnog ili opšteg trgovinskog sistema, predstavlja još jedan razloga za postojeća odstupanja u podacima. Zavisno koji se sistem trgovine koristi prilikom obrade spoljnotrgovinskih podataka, da li opšti ili specijalni, jedan je od mogućih razloga za odstupanje u podacima između dvije zemlje, jer je obuhvat ova dva sistema različit. Odstupanja u podacima su neminovna između dvije zemlje ukoliko se koriste različiti sistemi trgovine prilikom poređenja.

Greške u izvještavanju su:

- „Rotterdam efekat“
- Vrijednost specijalnih roba, kao što su gas, električna energija, morski proizvodi, brodovi, avioni i slično.
- Vrijednost trgovine

Zavisno od vrijednosti koja se koristi prilikom obrade spoljnotrgovinskih podataka, da li je carinska, statistička ili fakturna, predstavlja još jedan od mogućih slučajeva zašto se javljaju odstupanja u podacima.

Spoljnotrgovinska razmjena Crne Gore sa zemljama Evropske unije i zemljama Zapadnoga Balkana

Spoljnotrgovinska razmjena Crne Gore zasniva se, u najvećoj mjeri, na razmjeni sa zemljama članicama EU i zemljama Zapadnog Balkana. Učešće ove grupe zemlja u posljednjih pet godina je preko 95%.

Na strani izvoza, učešće ove dvije grupe zemalja u periodu od 2006 do 2009. godine krećao se od 98.5% u 2006.godini do 94.5% u 2009.godini.

Na strani uvoza, učešće ove dvije grupe zemalja u periodu od 2006 do 2009. godine krećao se od 81.8% u 2006.godini do 76.7% u 2009.godini.

Tabela 1: Spoljnotrgovinska razmjena Crne Gore sa Evropskom Unijom u mil.eura

	2006		2007		2008		2009	
	Vrijednost	Učešće %	Vrijednost	Učešće %	Vrijednost	Učešće %	Vrijednost	Učešće %
IZVOZ	293,3	66.49	314,9	69.24	258,8	62.19	133,8	48.31
UVOZ	690,03	47.35	941,3	45.41	1,081,18	42.74	620,6	37.52

Glavni spoljnotrgovinski partneri Crne Gore sa Evropskom unijom, na strani uzvoza su: Italija, Njemačka i Grčka, dok su na strani izvoza Italija, Grčka, Mađarska i Slovenija.

Grafik 1: Spoljnotrgovinska razmjena Crne Gore sa Evropskom unijom

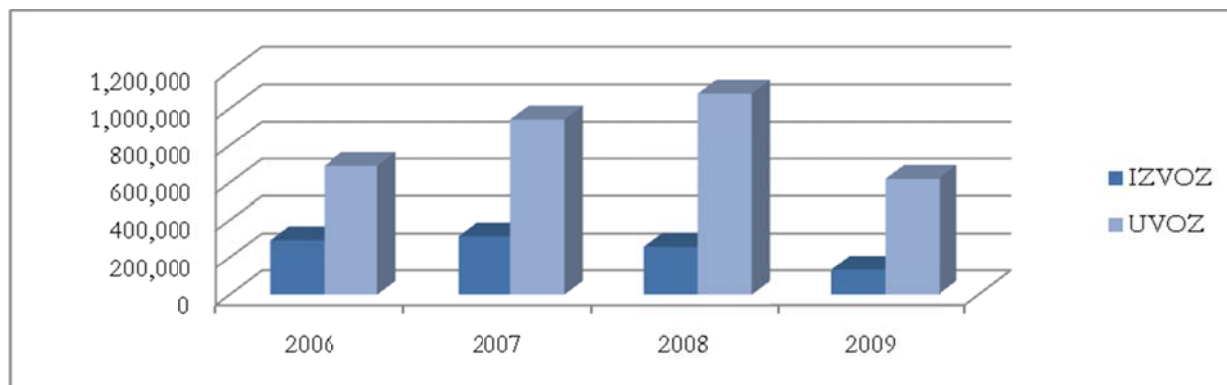
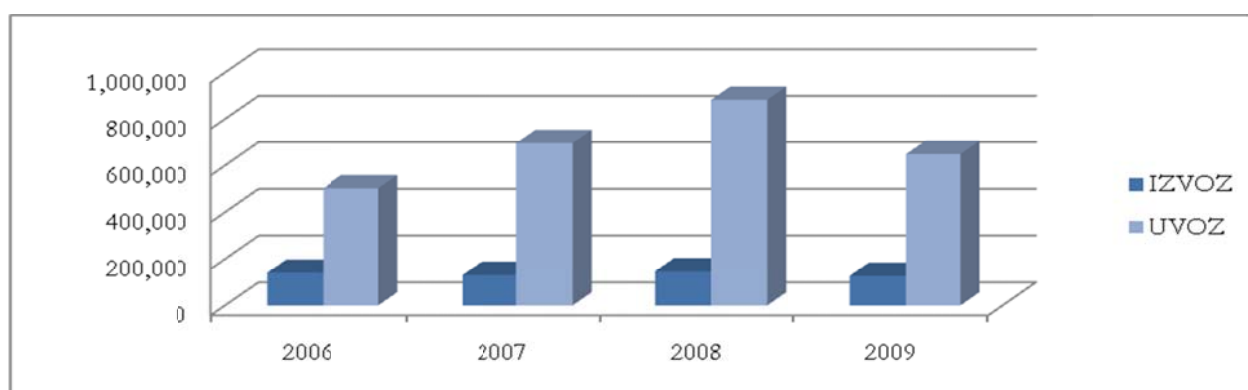

Tabela 2: Spoljnotrgovinska razmjena Crne Gore sa zemljama Zapadnoga Balkana u mil.eura

	2006		2007		2008		2009	
	Vrijednost	Učešće %	Vrijednost	Učešće %	Vrijednost	Učešće %	Vrijednost	Učešće %
IZVOZ	141,1	31.99	131,6	28.94	147,4	35.43	127,9	46.19
UVOZ	502,3	34.47	696,2	33.59	882,9	34.90	648,6	39.21

Glavni spoljnotrgovinski partneri Crne Gore sa zemljama Zapadnoga Balkana, na strani uvoza su: Srbija, Bosna i Hercegovina i Hrvatska, dok su na strani izvoza Srbija i Bosna i Hercegovina.

Grafik 2: Spoljnotrgovinska razmjena Crne Gore sa zemljama Zapadnoga Balkana

Za izradu Mirror analize izabrane su zemlje članice EU i zemlje Zapadnoga Balkana, s obzirom na njihovo veoma značajno učešće u spoljnotrgovinskoj razmjeni Crne Gore.

Mirror analiza sa zemljama članicama Evropske unije

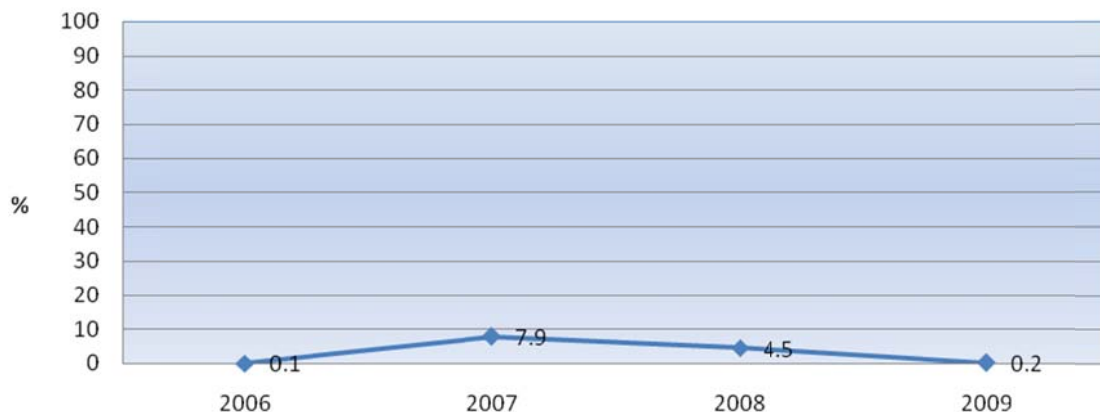
Mirror analiza spoljnotrgovinske razmjene Crne Gore sa zemljama EU na nivou ukupnog izvoza ukazuju na to da razlike koje postoje spadaju u grupi sa niskim odstupanjem.

Tabela 3: Asimetrije između izvoza Crne Gore prema EU i uvoza EU u Crnoj Gori u mil.eura

GODINA	IZVOZ CRNE GORE	UVOZ EU	ASIMETIRJA	ODSTUPANJE %
2006	293	293	0	0.1
2007	315	341	26	7.9
2008	259	271	12	4.5
2009	134	134	0	0.2

Analizom vremenskih serija najveća odstupanja spoljnotrgovinskog prometa su u 2007. godini, dok je primijetno da u 2009. godini došlo do značajnog smanjenja asimetrija. Razlog tome jeste usklađivanje i poboljšanje kvaliteta i same obrade spoljnotrgovinskih podataka.

Grafik 3: Odstupanja između izvoza Crne Gore uvoza EU

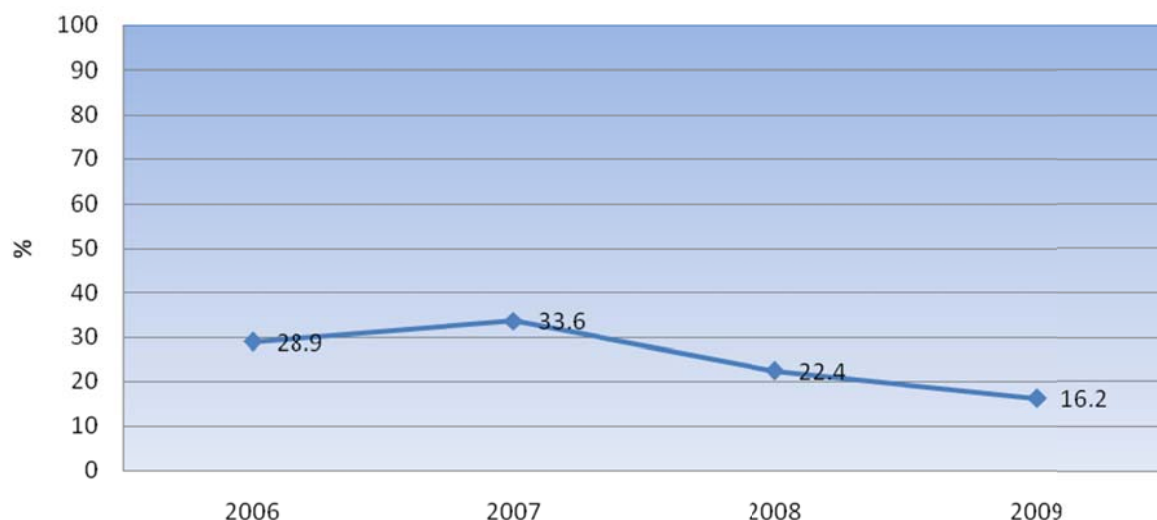
Analizirajući spoljnotrgovinski promet Crne Gore prema Evropskoj uniji na uvoznjoj strani, za period 2006-2010. godine može se vidjeti da razlike između uvoza Crne Gore prema EU i njihovoga izvoza prema Crnoj Gori bilježe pad iz godine u godinu.

Tabela 4: Asimetrije između uvoza Crne Gore u EU i izvoza EU prema Crnoj Gori u mil.eura

GODINA	UVOZ CRNE GORE	IZVOZ EU	ASIMETIRJA	ODSTUPANJE %
2006	690	516	-174	28.9
2007	941	670	-271	33.6
2008	1,081	863	-218	22.4
2009	621	528	-93	16.2

Razlike se kreću od 174 mil.eura u 2006. godini do 93 mil.eura u 2009. godini, odnosno izraženo procentualno od 28.9% u 2006.godini do svega 16.2% u 2009.godini.

Grafik 4: Odstupanja između uvoza Crne Gore izvoza EU

U pogledu crnogorskog uvoza, odnosno izvoza zemalja partnera, prema Crnoj Gori najveće razlike se javljaju u robnoj razmjeni sa Grčkom, Njemačkom i Francuskom.

Tabela 5 : Asimetrije i odstupanja između uvoza Crne Gore i izvoza pojedinih zemalja EU

GODINA	2007		2008		2009	
	Asimetrija u mil.eura	Odstupanja u %	Asimetrija u mil.eura	Odstupanja u %	Asimetrija u mil.eura	Odstupanja u %
ZEMLJA						
GRČKA	-29.5	48.0	-152.5	143.6	-71.2	111.4
NJEMAČKA	-115.0	72.8	-74.7	39.8	-40.8	45.0
FRANCUSKA	-46.4	145.4	-32.8	71.7	-19.5	110.2

Dok na strani izvoza, nema značajnijih razlika u podacima između zemalja članica EU. Najviše razlike su sa Grčkom i Njemačkom u periodu 2007-2009.godina.

Tabela 6: Asimetrije i odstupanja između izvoza Crne Gore i uvoza pojedinih zemalja EU

GODINA	2007		2008		2009	
	Asimetrija u mil.eura	Odstupanja u %	Asimetrija u mil.eura	Odstupanja u %	Asimetrija u mil.eura	Odstupanja u %
ZEMLJA						
GRČKA	-11.4	20.9	11.7	19.8	-10.3	24.0
NJEMAČKA	0.7	13.2	-4.7	55.0	1.1	34.2

Mirror analiza sa pojedinim zemljama članicama Evropske unije

Na strani uvoza Crne Gore, odnosno izvoza zemalja partnera, najveće razlike se javljaju u robnoj razmjeni sa Grčkom, Njemačkom i Francuskom.

Tabela 7: Asimetrije i odstupanja po poglavljima između uvoza Crne Gore i izvoza Njemačke

GODINA	2007		2008		2009	
	Asimetrija u hilj.eura	Odstupanja %	Asimetrija u hilj.eura	Odstupanja %	Asimetrija u hilj.eura	Odstupanja %
01:Žive životinje	1,995	200	1,782	188	714	200
24:Duvan i proizvodi zamjene duvana	4,008	158	862	70	12	2
27:Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije;bitumenozne materije; mineralni voskovi	-3,975	171	-322	48	-446	76
30:Farmaceutski proizvodi	-4,589	160	-3,029	100	-2,806	99
32:Ekstrati za štavljenje ili bojenje;tanini i njihovi derivati;boje, pigmenti i ostale materije za bojenje; boje i lakovi; kitovi i ostale zaptivne	-470	153	-712	129	-408	84
33:Eterična ulja i rezinoidi; parfimerijski, kozmetički i toaletni proizvodi	-878	49	278	21	673	64
38:Razni proizvodi hemijske industrije	-1,108	91	-1,605	84	-2,105	109
39:Plastične mase i proizvodi od plastičnih masa	-2,893	50	-1,714	22	-918	18
40:Kaučuk i proizvodi od kaučuka i gume	-1,184	75	219	16	-406	48
48:Hartija i karton; proizvodi od hartijine pulpe, hartije ili kartona	-1,162	123	-677	66	128	12
72:Gvožđe i čelik	841	76	-2,321	99	-974	137
73:Proizvodi od gvožđa i čelika	-2,259	69	-1,329	28	-1,176	46
76:Aluminijum i proizvodi od aluminijuma	-975	81	-2,275	83	-630	67
83:Razni proizvodi od prostih metala	-1,112	93	1,259	63	787	78
84:Nuklearni reaktori, kotlovi, mašine i mehanički uređaji i njihovi djelovi	-7,617	31	-4,635	11	-4,367	40
87:Vozila, osim željezničkih ili tramvajskih šinskih vozila i njihovi djelovi i pribor	-83,994	118	-57,068	78	-20,220	83
88:Vazduhoplovi, kosmičke letjelice i njihovi djelovi	2,040	200	-2	10	-23	200
89:Brodovi, čamci i ploveće konstrukcije	-2,628	199	1,105	93	141	56
90:Optički, fotografski, kinematografski, mjerni, kontrolni, precizni, medicinski i hirurški instrumenti i aparati; njihovi djelovi i pribor	-2,514	82	-1,756	48	-5,117	116

Najviše asimetrije između uvoza Crne Gore i izvoza Njemačke je kod poglavlja **87: Vozila, osim željezničkih ili tramvajskih šinskih vozila i njihovi djelovi i pribor**. Učešće ovih asimetrije se kretalo od 73% u 2007, 76% u 2008 i dok je u 2009. godini iznosile 54%.

Jedan od mogućih razloga za odstupanjima u podacima jeste “Rotterdam efekat”. S obzirom da je EU jedinstveno tržište i da važi INTRASTAT sistem trgovine koji predstavlja sistem trgovine, gdje ne postoje carinske deklaracije o evidentiranju izvoza i uvoza robe između zemalja članica Evropske unije, već dokumenta “ARRIVAL” za uvoz i “DISPATCH” za izvoz robe između zemalja članica.

U dokumentu “ARRIVAL” ne postoji rubrika za zemlju porijekla gdje je proizveden proizvod, odnosno roba, već samo zemlja uvoza. INTRASTAT sistem trgovine, odnosno spoljnotrgovinski promet između članica EU ne obavezuje prikazivanje zemlje porijekla već samo zemlju uvoza, dolaska robe, dok EXTRASTAT sistem obavezuje upisivanje zemlje porijekla u carinskim deklaracijama u spoljnotrgovinskoj razmjeni sa zemljama koje nisu članice EU. Na ovaj način gube se informacije o zemlji porijekla, nepostojanje ovih informacija dovodi do asimetrija i odstupanjima između podataka članica EU i Crne Gore u ovom slučaju.

Konkretan primjer ove situacije imamo da je Crna Gora evidentirala uvoz vozila iz Njemačke i ako je zemlja porijekla, proizvodnje vozila Francuska. Kod INTRASTAT-a evidentira se izvoz zemlje Njemačke prema Crnoj Gori, dok se prema EXTRASTAT sistemu trebalo bi da se ovaj spoljnotrgovinski promet evidentira prema zemlji porijekla, što automatski dovodi do razlike u spoljnotrgovinskim prometima između zemalja.

Rotterdam efekat predstavlja jedan od najčešćih razloga odstupanja i asimetrija između zemalja članica EU i zemalja koje nisu članice EU.

Tabela 8: Asimetrije i odstupanja po poglavljima između uvoza Crne Gore i izvoza Francuske

GODINA	2007		2008		2009	
	Asimetrija u hilj.eura	Odstupanja %	Asimetrija u hilj.eura	Odstupanja %	Asimetrija u hilj.eura	Odstupanja %
18: Kakao i proizvodi od kakaa	1,009	189	-24	200	-17	200
30: Farmaceutski proizvodi	-2,814	167	-2,441	163	-1,736	102
33: Eterična ulja i rezinoidi; parfimerijski, kozmetički i toaletni proizvodi	-2,731	191	-2,076	186	-2,516	182
84: Nuklearni reaktori, kotlovi, mašine i mehanički uređaji i njihovi djelovi	-3,145	118	-3,061	94	-562	64
85: Električne mašine i oprema i njihovi djelovi; aparati za snimanje i reprodukciju	-5,074	112	-6,086	44	-2,463	93
87: Vozila, osim željezničkih ili tramvajskih šinskih vozila i njihovi djelovi i pribor	-26,715	193	-23,936	184	-8,944	173
88: Vazduhoplovi, kosmičke letjelice i njihovi djelovi	4	89	1,207	192	1,056	189
89: Brodovi, čamci i ploveće konstrukcije	-498	189	1,598	154	342	82

Kada je u pitanju uvoz iz Francuske, odnosno uvoz Crne Gore i izvoz Francuske najviše asimetrije su kod poglavlja **87: Vozila, osim željezničkih ili tramvajskih šinskih vozila i njihovi djelovi i pribor**. Javlja se ista situacija kao i kod odstupanja sa Njemačkom. Jedan od mogućih razloga za asimetrijama jeste “Rotterdam efekat”.

Tabela 9: Asimetrije i odstupanja po poglavljima između uvoza Crne Gore i izvoza Grčke

GODINA	2007		2008		2009	
POGLAVLJA HS klasifikacije	Asimetrija u hilj.eura	Odstupanja %	Asimetrija u hilj.eura	Odstupanja %	Asimetrija u hilj.eura	Odstupanja %
21: Razni proizvodi za ishranu	-437	163	-39	88	58	64
22: Pića, alkoholi i sirće	703	200	462	152	990	198
24: Duvan i proizvodi zamjene duvana	2,328	97	72	3	88	4
25: So;sumpor; zemlja i kamen;gips,kreč i cement	-1,258	32	-2,337	55	-1,551	35
27: Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije;bitumenozne materije; mineralni voskovi	-26,046	60	-147,206	176	-69,529	154
72: Gvožđe i čelik	-583	160	-119	14	-81	14
73: Proizvodi od gvožđa i čelika	-450	87	-498	60	-146	15
76: Aluminijum i proizvodi od aluminijuma	-1,741	51	-252	6	-629	25
83: Razni proizvodi od prostih metala	-578	168	-759	131	-332	128

Najveće razlike između uvoza Crne Gore iz Grčke je kod poglavlja **27: Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije; bitumenozne materije; mineralni voskovi**, odnosno u pitanju su carinske tarife za gorivo. Učešće asimetrija za poglavlje Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije; bitumenozne materije; mineralni voskovi se kreću od 89% do 98% u 2009.godini. Razlozi za odstupanjima su neevidentiranje izvoza ka Crnoj Gori od strane Grčke, kada je u pitanju uvoz goriva iz Grčke. Sa druge strane, Crna Gora je evidentirala promet sa Grčkom, odnosno postoje sve carinske deklaracije za navedeni promet, kao i sve fakture koje se odnose na uvoz goriva iz Grčke (u bazi podataka Uprave carina Crne Gore). Tačnost spoljnotgovinskih podataka Crne Gore pokazuje i analiza koja se sprovela na osnovu uvoza goriva i naplate akciza za uvoz goriva. Podaci o naplati akciza za gorivo su uzeti iz Ministarstva finansija, koji su zaduženi za iste. Na osnovu poređenja ovih podataka došlo se do zaključka da na svaki uvezeni litar goriva plaćena akciza, što potvrđuje tačnosti spoljnotgovinskih podataka Crne Gore.

U pogledu izvoza Crne Gore nema značajnijih odstupanja u podacima. Najviše razlike su sa Grčkom i Njemačkom u periodu 2007-2009. godina.

Tabela 10: Asimetrije i odstupanja po poglavljima između izvoza Crne Gore i uvoza Grčke

GODINA	2007		2008		2009	
	Asimetrija u hilj.Eura	Odstupanja u %	Asimetrija u hilj.Eura	Odstupanja u %	Asimetrija u hilj.Eura	Odstupanja u %
22: Pića, alkoholi i sirće	0	0	112	200	185	200
44: Drvo i proizvodi od drveta; drveni ugalj	11	51	-15	4	149	25
72: Gvožđe i čelik	296	197	0	0	0	0
76: Aluminiјum i proizvodi od aluminiјuma	-11,706	22	11,514	20	-10,549	25

Najveće asimetrije između izvoza Crne Gore i uvoza Grčke su kod poglavlja **76: Aluminiјum i proizvodi od aluminiјuma**. Jedan od najčešćih razloga za odstupanja jeste zemlja poslednje destinacije. U ovom slučaju roba je upućena prema Grčkoj ali je usput promijenila pravac prema drugoj zemlji, koja predstavlja zemlju zadnje destinacije. Promjenu pravca je nemoguće evidentirati u carinskim deklaracijama Crne Gore, dok se u carinskim deklaracijama Grčke ovaj promet neevidentira (jer roba nije stigla u Grčkoj) već u zemlji koja predstavlja poslednju destinaciju izvoza robe.

Tabela 11: Asimetrije i odstupanja po poglavljima između izvoza Crne Gore i uvoza Njemačke

GODINA	2007		2008		2009	
	Asimetrija u hilj.eura	Odstupanja u %	Asimetrija u hilj.eura	Odstupanja u %	Asimetrija u hilj.eura	Odstupanja u %
05: Proizvodi životinjskog porijekla, na drugom mjestu nepomenuti niti obuhvaćeni	153	200	252	200	101	200
22: Pića, alkoholi i sirće	-212	79	-239	64	-327	82
44: Drvo i proizvodi od drveta; drveni ugalj	286	51	113	49	-50	107
74: Bakar i proizvodi od bakra	245	200	0	0	-68	200
89: Brodovi, čamci i ploveće konstrukcije	0	0	-3,650	200	0	0

Kada je u pitanju izvoz Crne Gore i uvoz Njemačke za period 2007-2009 godina, ne postoje značajna odstupanja u podacima. Najviša odstupanja se javljaju u 2008. godini kod poglavlja **89: Brodovi, čamci i ploveće konstrukcije**. Jedan od mogućih razloga u odstupanjima jeste gubitak informacija o poslednjoj zemlji destinacije, ustvari gubitak informacija o promjeni pravca izvoza robe.

Takođe, jedan od mogućih razloga jeste greška u izvještavanju, s obzirom da se odstupanje ne ponavlja iz godine u godinu.

Mirror analiza sa zemljama Zapadnoga Balkana

Analizirajući uvozni spoljnotrgovinski promet Crne Gore prema zemljama Zapadnoga Balkana za 2008 i 2009. godina može se vidjeti da razlike između uvoza Crne Gore prema zemljama Zapadnoga Balkana i njihovoga izvoza prema Crnoj Gori kreću 139 mil.eura u 2008. godini i 140 mili. eura u 2009. godini, odnosno procentualno izraženo 14.6% u 2008. godini i 19.5% u 2009. godini.

Grafik 5: Odstupanja između uvoza Crne Gore i izvoza zemalja Zapadnoga Balkana

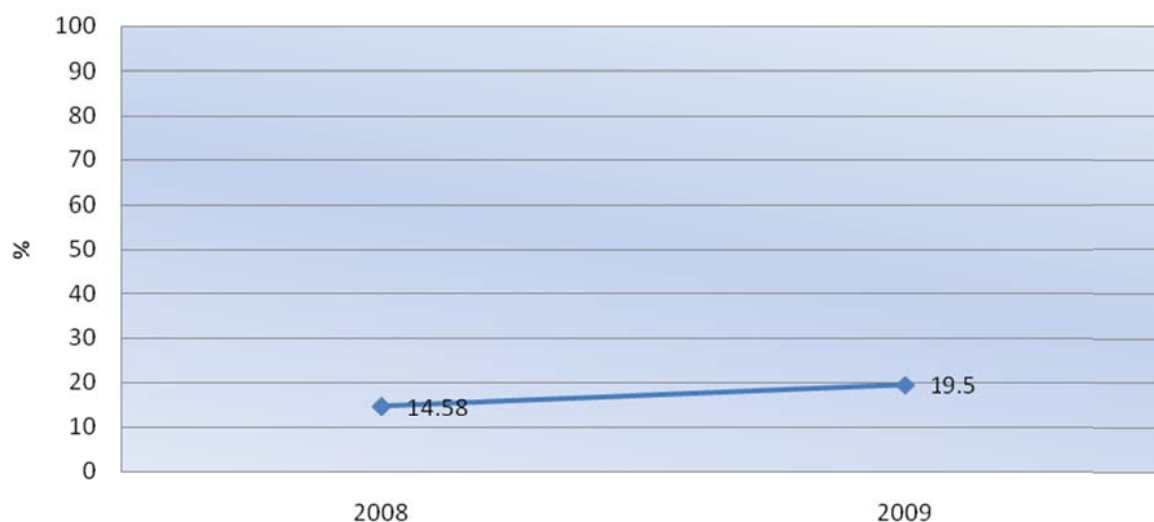

Tabela 12: Asimetrije i odstupanja između uvoza Crne Gore i izvoza zemalja Zapadnoga Balkana

GODINA	2008		2009	
	Asimetrija u mil.eura	Odstupanja u %	Asimetrija u mil.eura	Odstupanja u %
ZEMLJA				
ALBANIJA	0.62	3.41	1.50	15.72
BIH	3.64	3.13	26.17	25.11
HRVATSKA	16.09	13.65	39.58	39.31
UMNIK KOSOVO	1.54	52.39	1.86	86.52
REPUBLIKA MAKEDONIJA	-2.95	10.61	-2.68	14.02
SRBIJA	119.86	17.91	73.72	15.26
UKUPNO	138.81	14.58	140.15	19.50

Na strani uvoza, najveća odstupanja su sa Srbijom od 17.9% u 2008.godini i 15.3% u 2009. godini i sa Hrvatskom 13.6% u 2008.godini i 39.3% u 2009. godini.

Analizirajući spoljnotrgovinski promet Crne Gore na izvoznj strani za 2008 i 2009. godina može se vidjeti da razlike između izvoza Crne Gore prema zemljama Zapadnoga Balkana i njihovoga uvoza prema Crnoj Gori iznose 37 mil.eura u 2008.godini i 73 mil.eura u 2009.godini, odnosno procentualno izraženo je 22 % u 2008. godini i 44% u 2009. godini.

Grafik 6: Odstupanja između izvoza Crne Gore i uvoza zemalja Zapadnoga Balkana

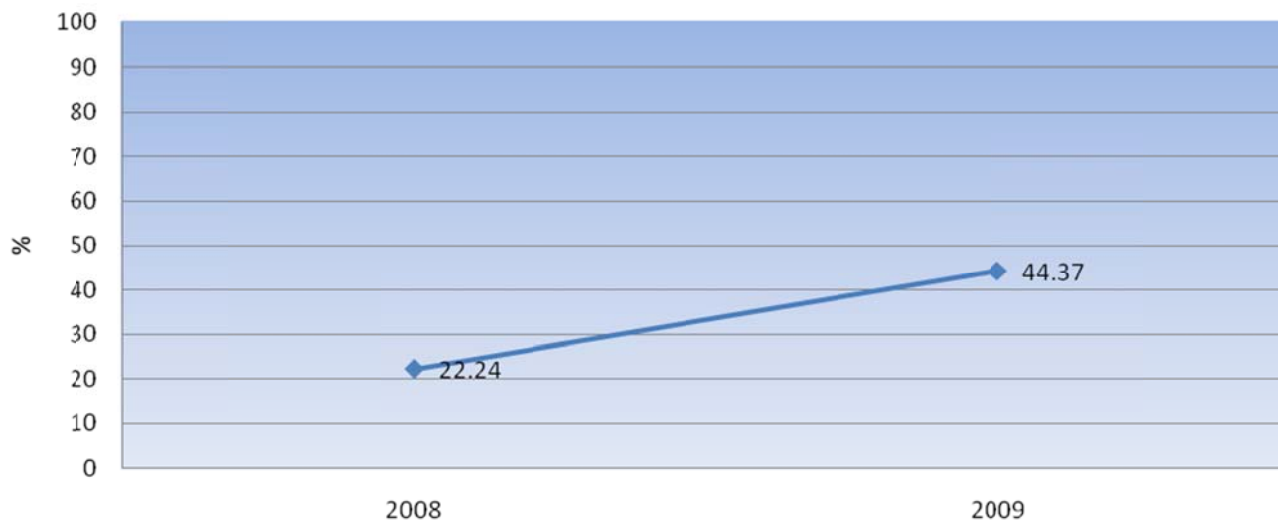

Tabela 13: Asimetrije i odstupanja između izvoza Crne Gore i uvoza zemalja Zapadnoga Balkana

GODINA	2008		2009	
	ZEMLJA	Asimetrija u mil.eura	Odstupanja u %	Asimetrija u mil.eura
ALBANIJA	0.81	13.36	-0.14	2.41
BIH	0.40	2.00	2.01	10.67
HRVATSKA	-0.21	4.29	28.80	122.44
UMNIK KOSOVO	0.59	3.93	-3.20	21.84
REPUBLIKA MAKEDONIJA	-0.02	2.72	-0.10	7.72
SRBIJA	35.33	29.66	45.61	45.56
UKUPNO	36.90	22.24	72.96	44.37

Na strani izvoza, najveća odstupanja su sa Hrvatskom od 122.44% u 2009.godini i sa Srbijom 29.7% u 2008.godini i 45.6% u 2009. godini.

Mirror analiza sa Hrvatskom i Srbijom

Analizirajući spoljnotrgovinski promet Crne Gore sa zemljama Zapadnoga Balkana, najveće asimetrije, kako na strani uvoza, tako i na strani izvoza Crne Gore javljaju se sa Hrvatskom i Srbijom.

Tabela 14: Asimetrije i odstupanja po poglavljima između uvoza Crne Gore i izvoza Hrvatske

GODINA	2008		2009	
	Asimetrija u hilj.Eura	Odstupanja u %	Asimetrija u hilj.Eura	Odstupanja u %
10: Žitarice	723	140	-890	199
49: Štampane knjige, novine, slike i ostali proizvodi grafičke industrije, rukopisi, kucani tekstovi i planovi	-441	77	-199	107
76: Aluminijum i proizvodi od aluminijuma	1,078	105	1,196	100
82: Alati, nožarski proizvodi, kašike i viljuške, od prostih metala; njihovi djelovi od prostih metala	154	116	112	138
89: Brodovi, čamci i ploveće konstrukcije	-838	70	36,267	199
90: Optički, fotografski, kinematografski, mjerni, kontrolni, precizni, medicinski i hirurški instrumenti i aparati; njihovi djelovi i pribor	357	80	644	159
92: Muzički instrumenti, djelovi i pribor ovih proizvoda	129	189	103	197

Kada je u pitanju uvoz Crne Gore iz Hrvatske, najveće se razlike javljaju kod poglavlja **76: Aluminijum i proizvodi od aluminijuma**. U 2009. godini najveća razlika se javlja kod poglavlja carinske tarife **89: Brodovi, čamci i ploveće konstrukcije**.

Jedan od načina da se utvrdi stvarno odstupanje i razlike u podacima jeste poređenje izvoza i uvoza, odnosno utvrđivanje bilansa između uvoza i izvoza. Kada je u pitanju uvoz i izvoz sa Hrvatskom javljaju se velika odstupanja i na uvoznoj i na izvoznoj strani kod poglavlja 89: Brodovi, čamci i ploveće konstrukcije. Razlog za asimetrije na obje strane jeste primjenjivanje različitih carinskih postupaka.

Razlog za odstupanjima u podacima jeste to da Hrvatska evidentirala uvoz tankera kroz carinski postupak 21 51 - iz Crne Gore.

S druge strane, analizirajući promet Crne Gore sa Hrvatskom zaključeno je da je Crna Gora evidentirala ovaj promet sa Hrvatskom preko carinskog postupaka 31 53 koji nije dio specijalnog trgovinskog sistema prema kome se obrađuju spoljnotrgovinski podaci Crne Gore.

Tabela 15: Asimetrije i odstupanja po poglavljima između izvoza Crne Gore i uvoza Hrvatske

GODINA	2008		2009	
	Asimetrija u hilj.Eura	Odstupanja u %	Asimetrija u hilj.Eura	Odstupanja u %
36: Eksplozivi; pirotehnički proizvodi; šibice; piroforne legure; zapaljivi preparati	41	7	-225	58
73: Proizvodi od gvožđa i čelika	-28	2	-991	113
76: Aluminiјum i proizvodi od aluminiјuma	3	177	-4,134	159
84: Nuklearni reaktori, kotlovi, mašine i mehanički uređaji i njihovi djelovi	-210	65	112	17
89: Brodovi, čamci i ploveće konstrukcije	52	92	34,380	199
90: Optički, fotografski, kinematografski, mjerni, kontrolni, precizni, medicinski i hirurški instrumenti i aparati; njihovi djelovi i pribor	-15	99	142	191

Najveća odstupanja između izvoza Crne Gore i uvoza Hrvatske desila su se u 2009. godini kod poglavlja **89: Brodovi, čamci i ploveće konstrukcije**. Hrvatska je evidentirala uvoz tankera kroz postupak 21 51 sa Crnom Gorom. Analizirajući promet sa Hrvatskom uočeno je da je u pitanju izvoz Crne Gore prema Hrvatskoj preko carinskog postupaka koji ne ulazi u obradu spoljne trgovine, odnosno carinski postupak za opravku brodova.

Tabela 16: Asimetrije i odstupanja po poglavljima između uvoza Crne Gore i izvoza Srbije

GODINA	2008		2009	
	Asimetrija u hilj.Eura	Odstupanja u %	Asimetrija u hilj.Eura	Odstupanja u %
17: Šećer i proizvodi od šećera	736	54	801	67
27: Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije; bitumenozne materije; mineralni voskovi	36,552	86	26,170	80
29: Organski hemijski proizvodi	817	90	1,850	107
38: Razni proizvodi hemijske industrije	1,440	35	1,778	64
52: Pamuk	253	107	150	121
61: Odjeća i pribor za odjeću, pleteni ili kukičani	1,310	35	926	38
63: Ostali gotovi proizvodi od tekstila; setovi, iznošena, dotrajala odjeća i dotrajali proizvodi od tekstila; krpe	508	30	454	49
70: Staklo i proizvodi od stakla	1,615	84	1,198	101
82: Alati, nožarski proizvodi, kašike i viljuške, od prostih metala; njihovi djelovi od prostih metala	886	86	457	89
84: Nuklearni reaktori, kotlovi, mašine i mehanički uređaji i njihovi djelovi	13,584	60	9,082	60
87: Vozila, osim željezničkih ili tramvajskih šinskih vozila i njihovi djelovi i pribor	9,195	102	5,935	122
90: Optički, fotografski, kinematografski, mjerni, kontrolni, precizni, medicinski i hirurški instrumenti i aparati; njihovi djelovi i pribor	3,452	95	2,665	85
91: Časovnici i njihovi djelovi	926	176	494	173
97: Predmeti umjetnosti, kolekcija i starina	-1,160	196	-205	175

Kada su u pitanju asimetrije i odstupanja između uvoza Crne Gore i izvoza Srbije najčešće su metodološki razlozi.

Tabela 17: Asimetrije i odstupanja po poglavljima između izvoza Crne Gore i uvoza Srbije

GODINA	2008		2009	
	Asimetrija u hilj.Eura	Odstupanja u %	Asimetrija u hilj.Eura	Odstupanja u %
21: Razni proizvodi za ishranu	-161	143	3	11
27: Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije; bitumenozne materije; mineralni voskovi	39,951	184	44,418	181
33: Eterična ulja i rezinoidi; parfimerijski, kozmetički i toaletni proizvodi	-523	197	-206	128
39: Plastične mase i proizvodi od plastičnih masa	-116	83	-86	74
61: Odjeća i pribor za odjeću, pleteni ili kukičani	-130	181	-158	198
62: Odjeća i pribor za odjeću, osim pletenih ili kukičanih proizvoda	-54	43	-116	172
76: Aluminiјum i proizvodi od aluminiјuma	-242	68	4,584	28
84: Nuklearni reaktori, kotlovi, mašine i mehanički uređaji i njihovi djelovi	-1,626	69	-1,697	80
85: Električne mašine i oprema i njihovi djelovi; aparati za snimanje i reprodukciju zvuka; televizijski aparati za snimanje i reprodukciju slike i zvuk, djelovi i pribor za te proizvode	-2,014	127	-415	50
86: Sinska vozila i njihovi djelovi; željeznički i tramvajski kolosječni sklopovi i pribor i njihovi djelovi, mehanička i elektromehanička signalna oprema za saobraćaj svih vrsta	323	182	257	177
87: Vozila, osim željezničkih ili tramvajskih šinskih vozila i njihovi djelovi i pribor	-1,313	161	-1,481	144
90: Optički, fotografski, kinematografski, mjerni, kontrolni, precizni, medicinski i hirurški instrumenti i aparati; njihovi djelovi i pribor	-220	120	-88	103

Posmatrajući izvoz sa Srbijom, uočavaju se velika odstupanja kod poglavlja **27: Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije; bitumenozne materije; mineralni voskovi**, odnosno u pitanju je carinska tarifa koja se odnosi na električnu energiju. U spoljnotrgovinskom prometu Crne Gore nije evidentiran izvoz električne energije prema Srbiji, odnosno nisu postojale carinske deklaracije za izvoz električne energije jer je u pitanju pozajmica električne energije.

Sa druge strane, u spoljnotrgovinskom prometu Srbije evidentiran je uvoz električne energije iz Crne Gore, odnosno postoje carinske deklaracije. Ovakvi slučajevi evidentiranja prometa dovode do asimetrija i razlike u podacima.

Razlozi za ostala odstupanja između izvoza Crne Gore i uvoza Srbije jesu metodološke prirode, odnosno primjene različitih sistema trgovine i različitih carinskih postupaka koji čine dio određenog trgovinskog sistema.

ZAKLJUČAK

Cilj izrade publikacija „MIRROR ANALIZA SPOLJNOTRGOVINSKE RAZMJENE CRNE GORE” jeste da korisnicima ukažemo na metodološke i druge razloge zbog kojih se javljaju razlike u podacima. Međutim, upoređivanje podataka spoljne trgovini često nije jednostavno zbog različitih metodologija koje koriste njihove zemlje i njihovi trgovinski partneri. Razlike se mogu javiti zbog vremenskog razmaka u registrowanju uvoza/izvoza. Najčešće razlozi koji se javljaju jeste kod primjene principa praćena robe po zemljama namjene i zemlje porijekla. Takođe, razlike mogu doći i zbog primjene razlićitih deviznih kurseva, kao i primjeni razlićitih pariteta u iskazivanju vrijednosti uvoza/izvoza.

Analizom se pokazalo da se razlike kreću ispod jednog miliona Eura u 2006.godine i isto tako u 2009.godini, analizirajući izvoz Crne Gore prema EU. Posmatrajući pojedinaćno zemlje ćlanice EU nema znaćajnih razlićka u podacima na strani izvoza.

Na strani uvoza Crne Gore prema EU, odstupanja se kreću od 28.9% u 2006.godine, dok svega 16.2% u 2009.godini. Najveće razlićke se javljaju sa Grćkom, Njemaćkom i Francuskom. U praksi, se javljaju poteskoće u slućajevima kad se robna razmjena ne odvija direktno izmeću zemlje proizvodnje i potrošnje već posredstvom neke treće zemlje, što je najćešći razlog za razlićkama u podacima kad su u pitanju ove zemlje.

Analiza je pokazala da imamo znaćajne razlićke sa zemljama Zapadnoga Balkana. Pojedinaćno, najveće razlićke su sa Srbijom i Hrvatskom i na strani uvoza i na strani izvoza. Razlozi za odstupanjima su razlićke u metodologiji kao i razlićke u samoj obradi spoljnotrgovinskih podataka. Ovdje se prije svega misli na razlićke u carinskim postupcima koje se koriste prilikom obrade podataka.

Ovi razlozi kao i razlozi koji su navedeni u publikaciji dovode do statistićkih neslaganja u podacima. Svrha ove publikacije jeste da korisnicima približi i objasne razlićke u podacima spoljnotgovinske razmjene Crne Gore sa najvaćnijim spoljnotgovinskim partnerima.

Izdaje:

Zavod za statistiku Crne Gore (MONSTAT)
81000 Podgorica, IV Proleterske br.2
telefon (+382) 20 230-811, telefaks (+382) 20 230-814

Publikaciju pripremili:

Bojana Radević, načelnica odsjeka statistike spoljne trgovine

e-mail: bojana.radevic@monstat.org

Maja Vučinić, statističarka u odsjeku statistike spoljne trgovine

e-mail: maja.vucinic@monstat.org

Ivan Laković, statističar u odsjeku statistike spoljne trgovine

e-mail: ivan.lakovic@monstat.org

telefon: +382 20 230 805